

Urednica: Jelka Jovanović
Novinari/ke: Zorica Miladinović, Vojkan Ristić, Zoran Panić
Obrada fotografija: Stanislav Milojković
Korektura: Marjana Stevanović
Prelom: Zoran Spahić
Štampa: Štamparija Borba
Izdavač: Dan Graf

Obrazovanje na maternjem jeziku

Jednaka šansa za sve?

BEOGRAD // Pravo na obrazovanje je garantovano pravo svih građana/ki Srbije, a osnovno obrazovanje je i obavezno. To pravo pripada i svoj deci koja pripadaju nekoj od nacionalnih manjina, s tim što se Zakonom propisuje da je obrazovanje na maternjem jeziku i pismu ili dvojezično, ukoliko se prilikom upisa u prvi razred za to opredeli najmanje 15 učenika, a garantuju im se i udžbenici na maternjem jeziku.

Obrazovanje na jezicima manjina je u nadležnosti nacionalnih saveta nacionalnih manjina i Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, a odnedavno i novoustanovljenog Ministarstva za ravnopravnost i društveni dijalog, u čijem su resoru i saveti.

U Srbiji se u 1.240 osnovnih škola nastava izvodi na srpskom i osam

manjinskih jezika – albanskom, bugarskom, bosanskom, mađarskom, rumunskom, rusinskom, slovačkom, hrvatskom. Nastavu pohađa oko 35.000 učenika; na svom jeziku u 1.114 škola, dvojezično u 122 škole, četiri škole je koncipirano multietnički i nastava se odvija na više jezika.

Do prošle školske godine publikovano je 1.200 udžbenika za osnovno obrazovanje i 300 za srednjoškolsko.

Normativno prava nacionalnih manjina u Srbiji su u skladu sa najvišim evropskim standardima, što uključuje i pravo na obrazovanje na maternjem jeziku, ali u praksi nije uvek tako. Ova školska godina je specifična i zbog problema koje epidemija izazvana virusom korona donosi, a to se posebno odnosi na nesrodne jezike.

J. J.

Ragmi Mustafa, predsednik Nacionalnog saveta Albanaca

Bez mira nema ni dobrog obrazovanja

BUJANOVAC // Mi obrazovanje tretiramo kao temeljno pitanje vrednosti i kvaliteta društva. Danas u savremenim tokovima, obrazovanje jeste uslov slobode pojedinca. U savremenoj civilizaciji čovek uči o slobodi i pravima, o potrebama drugih ljudi, uči da suzbije vlastite potrebe koje idu na štetu drugih. Etičke norme i moralna dela se uče i ostvaruju u ljudskoj zajednici. Svoja dela i svoj identitet čovek verifikuje očima drugih ljudi; društvo je ogledalo čovekovog identiteta, opredmećenje njegovog najbitnijeg svojstva – društvenosti, ocenjuje u razgovoru za naš list Ragmi Mustafa, predsednik Nacionalnog saveta Albanaca (NSA).

– U uslovima dinamičnog razvoja društva i specifične kulturološke različitosti, puno obezbeđivanje prava na obrazovanje na albanskom jeziku bitno određuje identitetsko očuvanje, kao i društveni i ekonomski položaj albanske nacionalne manjine. Obrazovanje pripadnika albanske zajednice u Preševskoj dolini je nepot-

puno, albanskoj zajednici je funkcionalno otežano obrazovanje na maternjem jeziku – dodaje Mustafa.

Prema njegovim rečima, evidentan je nedostatak sistematskog tretmana obrazovanja na pripadnika/ica ove manjine albanskom jeziku, što ne doprinosi razvoju integrativnog multikulturalizma, a kao osnovne probleme identifikuje: manjak udžbenika, literature i materijala za rad, loše stanje objekata obrazovnih institucija, skromnu digitalizaciju – što se posebno videlo u tekućoj epidemiološkoj krizi – neadekvatan školski kadar, finansiranje visokoškolskog obrazovanja i status diploma sa Kosova, Makedonije i Albanije, te loš kvalitet učenja srpskog jezika i nepostojanje programa učenja oba jezika u skladu sa dvojezičnošću na terenu.

Za Mustafu nema spora da bez jednakosti, uključujući obrazovanje, nema mira. A bez mira nema ni obrazovanja.

Vojkan Ristić

Strana II →

Ragmi Mustafa

Gimnazija „Sveti Kirilo i Metodije“: Od 2009. u ovoj školi se uči i na bugarskom jeziku

U Dimitrovgradu obrazovanje u duhu tradicije, dvojezičnosti, kulture i poštovanja različitosti

Nastava na bugarskom i srpskom jeziku, učenici dobro poznaju oba jezika

Strana IV →

Obrazovanje Roma u Srbiji

Nejednakost u školi, pa na Birou rada

NIŠ // Romska deca u vreme epidemije korona virusa više nego teško pohađaju onlajn nastavu. Neophodni su im uređaji i pristup internetu, kao i struja kada se baterija isprazni, a neka naselja, na primer „12. februar“, u kojem je tridesetak školske dece, nemaju struju mesecima. Pedagoški asistenti ne mogu da im pomognu oko domaćih zadataka, a roditelji to najčešće ne znaju. Ova školska godina je za većinu njih propala, kažu Osman Balić, predsednik Predsedništva Lige Roma i direktor YUROM centra i Ana Saćipović, direktorka Udruženja Romkinja Osvit, oboje iz Niša.

Oni podsećaju za Danas da su Romi u Nišu i Srbiji „u procesu prosvetavanja, koji je počeo pre 15-ak godina sa Dekadom Roma, a da je uspon naročito vidljiv u obrazovanju“. Ali, takav proces je još bremenit problemima, od siromaštva koje ne pogoduje obrazovanju, preko diskriminacije u školama, do „tihog i latentnog“ otpora društva da zapošljava čak i najobrazovanije Rome. Sve to ima za posledicu da skoro sva deca

romske nacionalnosti upišu prvi razred, osnovnu školu završi njih 75 odsto, ali i da su čak i za one koji završe fakultet zatvorena vrata privatnih firmi, ali i institucija.

Prema podacima Lige Roma i YUROM centra, Romi su najbrojnija i najvidljivija nacionalna manjina u Nišu. Po poslednjem popisu ima ih 6.996, ali se procene „sa terena“ kreću od 15.000, koliko iznosi „tamna brojka“, do čak 30.000, koliko tvrde pojedine nevladine organizacije. Polovina romske populacije je mlađa od 25 godina, a svega četiri odsto starije od 60 godina. Oko 10.780 Roma živi u u romskim naseljima u krajnje lošim stambenim uslovima. Manje od trećine (27 odsto) je ekonomski aktivno, a trećina prima neki oblik socijalne pomoći, koja je za 18 odsto porodica jedini izvor prihoda. Svega devet odsto ima stalne prihode od rada, a samo 2,5 odsto romskih žena je stalno zaposleno. Procenat nezaposlenih je čak četiri puta veći od proseka u ukupnoj populaciji.

Zorica Miladinović

Strane II-III →

RAGMI MUSTAFA: Bez mira nema ni dobrog obrazovanja

Posle dve decenije bez knjiga, ovu školsku godinu deca albanske nacionalnosti u osnovnih školama su počela sa udžbenicima. No za srednjoškolske i dalje nema udžbenika, a veliki problem je ne/priznavanje fakultetskih diploma sa Kosova, Albanije i Makedonije

Nastavak sa I strane

Mustafa podseća da je pravo na obrazovanje pripadnika nacionalnih manjina na materijem jeziku garantovano Ustavom, zakonima i pravno obezbeđujući međunarodnim dokumentima. Jedno od tih prava je i pravo na očuvanje posebnosti, koje se u članu 79. specifikuje u pogledu obrazovanja kao pravo na školovanje na svom jeziku u državnim ustanovama". U Preševu, Bujanovcu i Medvedu ne sme se potceniti značaj obrazovanja na albanskom jeziku. Očekuje se da će obrazovni sistem pojedincu pružiti znanje koje će učesnika učiniti vrednijim društva, ali i doprineti očuvanju manjinske kulture i identiteta ako su u obrazovni proces integrisani njihova istorija, kultura i tradicija.

Obrazovni sistem treba da bude otvoren za etnokulturnu stvarnost i potrebe privrede i društva i da posređuje znanje i sadržaj koji su važni za održavanje identiteta pripadnika manjina kao i njihov položaj i šanse na tržištu. Prema zakonodavstvu, svi ljudi u Srbiji imaju pravo na jednaku kvalifikaciju, a posebni zakoni osiguravaju da manjinske zajednice uživaju, između ostalog, pun pristup obrazovanju na svom jeziku, s ciljem pružanja jednakih mogućnosti u odnosu na većinu. Međutim, uprkos snažnoj zakonskoj osnovi, studenti i učenici iz manjinskih zajednica – posebno albanskih – i dalje se suočavaju sa značajnim izazovima u svom obrazovanju, kaže Ragmi Mustafa za Danas.

■ **Ovaj problem nije od juče već je u domaćim, ali i međunarodnim institucijama registrovan kao „tekuće neresavanje“.** Kakvi su pomaci?

– Tokom više od dve decenije, nedostatak udžbenika otežavao je

učenicima osnovnih škola postizanje najviših obrazovnih standarda. Ova je prva školska godina koju smo započeli sa udžbenicima, iako proces nije dovršen za sve predmete. Takođe, preko donacije Kosova i Albanije realizovali smo najveći projekat od osnivanja NSA; za 4.052 učenika podelili smo oko 24 hiljade kompleta udžbenika u svima školama u kojima se nastava vodi i na albanskom jeziku.

Foto: Privata arhiva

Država ne investira ništa i na kraju ne da ti za pravo da se baviš stečenom profesijom: Ragmi Mustafa

Udžbenici za osnovne škole iz Albanije dozvoljeni su kao deo bitke za kvalitetno obrazovanje naše dece, u koordinaciji sa ministarstvom prosvete Albanije i Srbije i u saradnji sa međunarodnom zajednicom. Sveobuhvatno rešenje u obrazovanju sa nastavom na albanskom jeziku trebalo bi dalje primeniti u bilateralnim sporazumima Srbije i Albanije, u okviru izgradnje dobrosusedskih odnosa i u procesu pridruživanja Evropskoj uniji.

■ **Kako se stiglo do ovog konkretnog rezultata?**

Dosta propalih projekata

■ **Kakve su željene perspektive u pogledu obrazovanja Albanaca?**

– Savet i ja lično iskreno smo zainteresovani da pružimo rešenja obrazovnih pitanja albanske zajednice u skladu sa važećim zakonom i usredsređeni smo na kvalitet i podsticanje mehanizama za unapređivanje obrazovanja, jer je u Srbiji petina petnaestogodišnjaka funkcionalna nepismena po rezultatima PISA-testiranja. Došlo je i vreme da kažemo dosta eksperimentalnim rešenjima visokog obrazovanja na albanskom jeziku; prvo je otvoren Pravni fakultet iz Niša u Medvedu, koji je posle zatvoren. Propali projekat. Onda je, uz podršku našeg saveta, komesara za ljudska i manjinska prava, Delegacije EU u Srbije, Ministarstva prosvete i Koordinacionog tela za Preševo, Bujanovac i Medvedu, u Bujanovcu otvoreno odeljenje Ekonomskog fakulteta iz Subotice, koje ne funkcioniše od izbora novog dekana. Po sporazumu bi trebalo da počnemo sa trideset odsto nastave na albanskom jeziku i izbalansirano da upisujemo studente iz svih zajednica, ali izgleda da su novi akreditovani programi master studija svi na srpskom jeziku, pa sem sem jednog referenta iz Bujanovca svi drugi su iz Vranja i drugih gradova sa severa zemlje. Posle skoro jedne decenije ovaj fakultet nije proizveo nijednog kvalifikovanog i opredeljenog kadra za asistenta na ovoj instituciji. Mi u Savetu ozbiljno razmatramo mogućnost da izađemo iz ovog projekta koji nije ispunio očekivanja albanske zajednice, zakonsko pravo pripadnika albanske manjine na visoko obrazovanje.

– Bilo nam je potrebno malo političke volje i malo više razumevanje. Ja moram da se zahvalim na izvanrednoj posvećenosti bivšoj ministarki Besi Shahini iz Albanije, kao i razumevanju bivšeg ministra Mladena Šarčevića. Imali i snažnu podršku OEBS-a i neformalne grupe ambasadora „Prijatelji doline“. Zahvalan sam na korektnoj podršci Izdavačkoj kući „Albas“ u Preševa, lokalnoj komisiji za obrazovanje, kao i

I političko pitanje

■ **Da li je obrazovanje i političko pitanje, ne samo deo života manjinske zajednice?**

– U pravu ste obrazovanje albanske zajednice jeste i političko pitanje. I to je već dve decenije. Obrazovanje albanske zajednice jeste i ustavno i zakonsko pravo, samih Albanaca, ali i države Srbije koja mora da obezbedi adekvatne uslove. Ovo je i ozbiljna referenca za poštovanje manjina i jednakosti.

delu koji se odnosi na priznavanje kosovskih diploma u Srbiji. Podsećam da tačka 6. predviđa da „obe strane uzajamno priznaju diplome i profesionalne certifikate“.

■ **Može li vlast u Beogradu da ignoriše vaše pozivanje na Vašingtonski sporazum?**

– Plašim se da ova tačka neće biti realizovana, kao i ona iz Briselskog sporazuma kad je ova materija obrađena, a Vlada Srbije je usvojila Uredbom o priznavanju diploma sa Kosova. Na kraju nije bilo ništa. Već dvadeset godina imamo „brain drain“. Tradicionalno, Albanci Preševske doline studiraju na Kosovu bez bilo kakve pomoći države Srbije, iako ima zakonsku obavezu da nacionalnim manjina obezbedi sve uslove za visokoškolsko obrazovanje. Država ne investira ništa i na kraju ne da ti za pravo da se baviš stečenom profesijom; kosovske diplome se ne priznaju, a nostrifikacija diploma iz Albanije i Makedonije je problematičan izazov.

■ **Šta vidite kao rešenje?**

– Nacionalni savet Albanaca od Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja očekuje da uvažava manjinsku samoupravu albanske nacionalne manjine. Jer, do sada smo imali situacije da Ministarstvo nije uvažavalo zakonske norme prema kojima se biraju rukovodioci obrazovnih ustanova na albanskom jeziku, monopolizovan je taj proces prema političkim „sitnicama“, što je nanelo nepopravljivu štetu ovim ustanovama. Zbog toga pozivam sve nadležne institucije, a posebno školsku upravu u Leskovcu, odeljenje u Vranju, da više ne manipulise školskim ustanovama u Bujanovcu, Preševu i Medvedu koje nastavu izvode na albanskom jeziku. Što je dosta, dosta je. U suprotnom ovde postoji raspoloženje za preduzimanje nekonvencionalnih mera, jer su nepotizam, zagovaranje inspektora za angažovanje određenih lica i krajina politizacija ustanova nedopustivi. Savet albanske nacionalne manjine je za poštovanje zakonskih nadležnosti u skladu sa ovlašćenjima institucija ili organa nadležnih za obrazovanje na albanskom jeziku!

Mi smo, naglašavam, spremni da doprinesemo i sprovođenju Sporazuma o ekonomskoj normalizaciji koji je potpisan 4. septembra u Vašingtonu, posebno u

Vojkan Ristić

Nastavak sa I strane

Osman Balić precizira da svake godine u Nišu prvi razred osnovne škole upiše više od 150 dece romske nacionalnosti. Većina dece je locirana u romskim naseljima koja gravitiraju ka četiri osnovne škole – „Radoje Domanović“, „Sreten Mladenović Mika“, „Kralj Petar I“ i „Vuk Karadžić“.

Prema podacima pedagoških asistenta koji rade u tim školama, školske 2018/19. godine u osmi razred je upisano 80 učenika romske nacionalnosti, od kojih je 63 „pristupilo završnom ispitu, a 47 upisalo srednju školu“. Njih 17-ro nije polagalo završni ispit i nije želelo da nastavi dalje školovanje. Ipak, procenat upisane dece i one koje završe osnovnu školu „raste iz godine u godinu“.

Prema rečima Ane Saćipović, u Nišu je danas 15-ak doktora ili doktorki mlađe generacije, šest pravnik, a ima i profesora, inženjera, elektroničara, diplomiranih novinara... Roma sa završenom srednjom školom ima dosta, i sve više: – Očigledno je da idemo napred. To je između ostalog dokaz da romska zajednica nije lenja ili neinteligentna, samo je jako siromašna i mnogočlana, pa je potreba za preživljavanjem iznad obrazovanja, što greška koju polako ispravljamo.

ISPISIVANJE SRPSKE DECE

Ana Saćipović smatra logičnim da u školama koje se nalaze u blizini romskih mahala ima većeg broja romske dece. Ono što je nelogično jeste da roditelji iz većinske populacije decu upisuju u udaljene škole iako im je bliža škola u kojoj ima romske dece, kao što se dešava u školi „Vuk Karadžić“. Naša sagovornica kaže da i u samim školama ima diskriminacije romske dece, ali da bi o tome najbolje govorila deca kojima se to dešava.

– Mi stariji možemo da pričamo o tome, ali deca najbolje znaju kako se osećaju. Lako je pričati o diskriminaci-

Donacija tableta za onlajn nastavu

Nemačka organizacija Help nedavno je podelila oko 50 tableta romskoj deci koja pohađaju nastavu u osnovnim školama „Radoje Domanović“ i „Vuk Karadžić“. I druge organizacije su učinile slično, kako bi pomogle ovoj deci da tokom epidemije korona virusa lakše pohađaju onlajn, kao i nastavu uopšte, kažu u Ligi Roma i Osvitu.

ji, ali ući u njihova osećanja je sasvim druga stvar. Volela bih da oni koji ne priznaju diskriminaciju budu na mestu te dece bar jedan dan – kaže Saćipović. I Osman Balić ne negira diskriminaciju, ali naglašava da „postoje i mere pozitivne diskriminacije kod upisa u srednje škole, pa dobijanje udžbenika i školskog pribora, stipendiranje srednjoškolske romske nacionalnosti, i slično“. Dodaje da je unutar romske zajednice prisutna diskriminacija ženske dece. Ipak, naglašava, danas je među visokoobrazovanim pripadnicima romske zajednice

Obrazovanje Roma u Srbiji NEJEDNAKOST U ŠKOLI, PA NA BIROU RADA

Od 80 učenika romske nacionalnosti upisanih školske 2018/19. 63 su polagala završni ispit, 47 upisalo srednju školu, a 17 nije želelo da nastavi školovanje. Ipak, procenat upisane dece i one koje završe osnovnu školu „raste iz godine u godinu“

više mladih Romkinja, nego njihovih sunarodnika. Saćipović ocenjuje da se okolnosti u vezi sa ovom vrstom diskriminacije menjaju, tako da je među decom romske nacionalnosti koje pohađa školu sada 51 odsto devojčica, koje pritom imaju bolji uspeh u školi od dečaka.

– Promeni situacije doprineo je rad Romske ženske mreže Republike Srbije, u kojoj je 35 romskih ženskih organizacija koje deluju na teritoriji cele zemlje. Pružamo podršku devojčicama kroz radionice, pomoć pri učenju, imamo mentorski rad, rad sa zajednicom i roditeljima, rad sa dosnosiocima odluka... Trenutno radimo na prevenciji dečijih brakova, koji između ostalog dovode do osipanja devojčica iz obrazovnog sistema – kaže ona.

ROMI RADE, ALI NISU ZAPOSLENI

Nesporno je da u obrazovanju Roma ima ozbiljnog pomaka, te da raste broj srednjoškolaca i visoko obrazovanih, ali je problem što ne raste i broj zaposlenih među njima, ocenjuje Balić. On kaže da je u Srbiji trenutno „par stotina visokoobrazovanih Roma koji su već godinama nezaposleni“.

– Stiče se utisak da postoji tihi, latentni otpor prema zapošljavanju ovih obrazovanih i kvalifikovanih mladih Roma. I da je to neka vrsta skrivene diskriminacije i političkog stava prema progresu i razvoju romske zajednice u Srbiji, koja ometa proces njene emancipacije. Kada bi bilo drugačije, to bi

Foto: CMO

■ **Đokica Jovanović:** Unapred diskriminisan

■ **Ana Saćipović:** Deca najbolje znaju kako im je

puno značilo romskoj zajednici i celokupnom naporu društva. Zapošljavanje obrazovanih Roma bio bi dobar politički signal i poruka – kaže Balić i precizira da Romi uglavnom rade u privatnom sektoru.

Posebno ih ima u oblasti građevinarstva, reciklaže, poljoprivrednih i sezonskih poslova. Dominiraju u svojoj ekonomiji i „takozvanoj nedeklarisanoj sferi rada“. Dakle, Romi rade ali nisu zaposleni: – Obrazovanje Roma je u istorijskom usponu. Ali obrazovanje, bez mogućnosti zapošljavanja, i naročito kada zapošljavanje ignorišu institucije i ljudi iz vlasti, dovodi u pitanje stvarnu želju da se sprovede deklarisanja politika prema Romima, koja između ostalog podrazumeva smanjenje siromaštva u toj zajednici, kao i razlike u kvalitetu života u odnosu na većinsko stanovništvo.

– U organima lokalne samouprave u Nišu radi zanemarljiv broj Roma. Od skoro 3000 zaposlenih samo je par Roma. U Centru za socijalni rad, u Nacionalnoj službi zapošljavanja, u tužilaštvima, sudstvu, obrazovnim in-

Zakon o jednakim šansama pri zapošljavanju

Liga Roma je pripremila koncept zakona o jednakopravnom zapošljavanju pripadnika etničkih zajednica u Srbiji. Taj Zakon bi između ostalog trebalo da reši višedecenijski problem sistemске isključenosti Roma sa tržišta rada u privatnom i javnom sektoru, zasnovan na principu etničke različitosti, kažu u ovoj organizaciji.

U Srbiji više od pola miliona Roma

Prema poslednjem popisu stanovništva iz 2011. godine, u Srbiji ima oko 141.000 Roma. Ozbiljne demografske procene govore da u našoj zemlji živi od 450.000 do 550.000 Roma, kaže Đokica Jovanović.

stitucijama, zdravstvu i medijima skoro da nema zaposlenih Roma – kaže on.

ŠTA KAD SE ZAVRŠE PROJEKTI?

Prema Balićevim rečima, Niš je po rešavanju romskog pitanja jedan od boljih gradova u Srbiji. Dobro je, recimo, što već godinama izdvaja budžetska sredstva za stipendije za srednjoškole i studente romske nacionalnosti ili besplatne užine za učenike. Besplatni udžbenici se obezbeđuju iz budžeta Republike.

Naši sagovornici su, međutim, saglasni da gradski Savet za ljudska i manjinska prava, u kojem su inače sedeli predstavnici političkih stranaka, mesecima ne funkcioniše, a da se lokalna nadležnost za rešavanje pitanja romske i drugih manjina najčešće svodi na jednog gradskog većnika i Centar za socijalni rad. Donošenje i finansiranje Lokalnog akcionog plana za unapređenje položaja Roma je nedovoljno transparentno i za one na koje se odnosi.

– Imamo Mobilni tim i RomACTed tim na čijem su čelu predstavnice Grada. Imamo projekte za Rome, finansirane od međunarodnih organizacija,

Foto: Privata arhiva

■ **Osman Balić:** Samo 0,49 odsto zaposlenih u lokalnim samoupravama su Romi

kojima koordiniraju neromi. Šta kada prestanu sa radom ovi timovi i kada se projekti završe? Nema sistemskih rešenja – ocenjuje Saćipović.

GRAD: SARADNJA TESNA I SVAKODNEVNA

Zamenica gradonačelnika Niša Dušica Davidović kaže da je novom gradskom rukovodstvu potrebno vreme da Savet za ljudska i manjinska prava, koji je prestao da funkcioniše ranije, stavi u funkciju. Napravljeni su aneksi ugovori za projekte koji se tiču unapređenja stanovanja i obrazovanja Roma, u kojima je Grad partner, a koje finansijski podržava Evropska unija. Saradnja Grada sa Nacionalnim savetom romske manjine, Romskim centrom, nevladinim organizacijama i romskom zajednicom je „dobra, tesna i svakodnevna“.

– U gradskom budžetu za ovu godinu predviđeno je osam miliona dinara za osnaživanje Roma pri zapošljavanju i podršku upisivanju dece u škole. Izdvojili smo i značajna budžetska sredstva za socijalno ugrožene, među kojima je najviše Roma. Imamo budžetsku poziciju za besplatnu užinu u predškolskim ustanovama i osnovnim školama, produženi boravak, potpuno oslobađanje komunalnih usluga i slično – kaže Davidović.

Ona kaže da je LAP za unapređenje položaja Roma već prošao tri javne rasprave, te da je realno očekivati da bude usvojen na jednoj od sledeće tri sednice Skupštine grada. U gradskom budžetu je planirano pet miliona dinara za početak realizacije ovog plana.

STRUKA: NEMA PRAVE INKLUZIJE

Sociolog kulture i univerzitetski profesor u penziji Đokica Jovanović kaže da je dobro što je obrazovanje Roma našlo mesto u obrazovnoj politici Srbije, kao i što se njegovom važnom dimenzijom smatra obrazovna inkluzija Roma. Ali, inkluzija mora da bude dvostran proces, što znači da učenici i studenti treba da budu upućeni u kulturu i istoriju Roma i svih drugih zajednica u Srbiji, kao što učenici i studenti romske i drugih manjina treba da budu upućeni u srpsku i sve ostale kulture u Srbiji: – Ukoliko to nije slučaj, a nije, inkluzija je put u asimilaciju i to preko paternalizma, odnosno kulturne politike koja se zasniva na pretpostavci zaštite manjine pod uslovom da je manjina bezuslovno lojalna, ne-problematična i da prihvata superiornost kulture dominantne većine.

Kako ocenjuje, pripadnici romske manjine u Nišu i Srbiji i tokom samog obrazovanja susreću se sa velikim problemima, koji se moraju rešavati sistemski. Među rešenjima bi trebalo da se nađe i stalna obrazovna asistencija.

– Mladi Romi su hendikepirani, a time i diskriminisan u obrazovnom sistemu, jer u školu dolaze da uče na jeziku koji dobro ne poznaju, čije finise ne razaznaju, što je u vršnjačkoj komunikaciji vrlo bitno. Njihov fond opšte kulture, koji podrazumeva prosečni obrazovni standard, nedovoljan je, a njihovo materijalno stanje je loše, na ivici siromaštva ili u zoni siromaštva. Romski učenici u školi osećaju nelagodno i vrlo brzo stiču kompleksne manje vrednosti – kaže Jovanović.

Za romsku zajednicu karakteristična je etnička mimikrija. Njeni pripadnici se, naime, u popisima stanovništva većinom ne izjašnjavaju kao Romi. Takva mimikrija je rezultat vrlo realnog uverenja Roma da će njihove životne šanse biti veće ukoliko se ne izjasne kao Romi.

Zorica Miladinović

U Dimitrovgradu obrazovanje u duhu tradicije, dvojezičnosti, kulture i poštovanja različitosti

Nastava na bugarskom i srpskom, a učenici dobro znaju oba jezika

Problema ima u snabdevanju udžbenika, jer je reč o niskotiražnim izdanjima pa povremeno izdavači nisu u mogućnosti da pokriju potrebe svih učenika za udžbenicima iz bugarskog jezika i na bugarskom jeziku

Obrazovanje na maternjem jeziku u pograničnoj opštini Dimitrovgrad u kojoj većinu stanovništva čine pripadnici bugarske nacionalne manjine, ima dugu tradiciju. Osnovno obrazovanje ima tradiciju od 150 godina, a pre dve godine u Osnovnoj školi „Hristo Botev“ uveden je model dvojezične nastave na bugarskom i srpskom jeziku. U Gimnaziji „Sveti Kirilo i Metodije“, sa tradicijom od oko 130 godina, od 2009. je počela da se izvodi i nastava na jeziku nacionalne manjine koja je ovde većina, odnosno bugarskom jeziku.

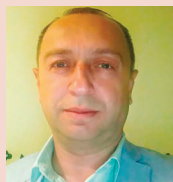
VIŠE FAZA

Osnovno obrazovanje u Dimitrovgradu je počelo 1869. godine. Direktorka OŠ „Hristo Botev“ Katarina Simeonov kaže za Danas da su geografski položaj i istorijske okolnosti uticale na način ostvarivanja obrazovanja.

– Bilingvalnost sredine učinila je ljude ovog kraja otvorenim i spremnim na učenje i adaptaciju. Naše bogatstvo je poznavanje oba jezika, srpskog i bugarskog i nesmetana komunikaci-

Stamenov: Usavršavanje nastavnika na oba jezika

– Nastavnici se redovno usavršavaju na srpskom i na bugarskom jeziku, putem raznih program i projekata. S obzirom na novonastalu situaciju vezanu za pandemiju izazvanu korona virusom, trenutno je to obustavljeno. Lokalna samouprava svesrdno pomaže i uvek se nađe gimnaziji da pomogne po bilo kom pitanju. Kao i protekle godine i ove je Ministarstvo prosvete Bugarske delegiralo Donku Nikolov, koja pomaže nastavnicima u izradi planova, prevođenju nekih stručnih termina, pripremi raznih programa na jeziku nacionalne manjine, kod nas u Gimnaziji i u Osnovnoj školi „Hristo Botev“, jer u ovoj školi već drugu godinu zaredom imamo odeljenja gde se nastava izvodi dvojezično – kaže Bratislav Stamenov (na fotografiji).

Negovanje tradicije i kulture oba naroda

– Značajnu podršku škola ima od lokalne samouprave u Dimitrovgradu i Nacionalnog saveta bugarske nacionalne manjine u Srbiji, tako da se sporadični problemi uspešno prevazilaze. Kolektiv OŠ „Hristo Botev“ jednodušno je u ostvarivanju misije škole, a to je negovanje dvojezičnosti i tradicije i kulture oba naroda, srpskog i bugarskog. Smatramo da je izuzetno važno da decu vaspitavamo u duhu multikulturalizma i poštovanja različitosti i da naši učenici po završetku osnovne škole jednako dobro poznaju oba jezika i spremni nastavljaju svoje dalje školovanje – kaže Katarina Simeonov (na fotografiji).

ja sa ljudima sa obe strane granice. Tokom ovih 150 godina smenjivale su se prosvetne vlasti i modeli obrazovanja.

Prema njenim rečima, posle Drugog svet-skog rata u Dimitrovgradu su postojale dve škole, jedna za decu srpskog naroda i druga za decu bugarske narodnosti.

– Od 1957. godine Opština Dimitrovgrad osniva jedinstvenu osnovnu školu, koja je imala paralelna odeljenja na srpskom i bugarskom nastavnom jeziku. Broj odeljenja i broj učenika u njima varirao je tokom godina. Od 1982. do 1992. godine u školi je sproveden ogled dvojezične nastave, po kom je nastava bila na srpskom jeziku, a sva deca su učila i bugarski jezik, kao jezik društvene sredine. Delovi nastave istorije, geografije, muzičke i likovne kulture realizovani su na bugarskom jeziku. Od 1992. donošenjem novog Zakona o osnovnom obrazovanju, roditelji mogu da izaberu jezik na kome će se njihovo dete školovati. Više od 95 posto roditelja opredelilo se za nastavu na srpskom jeziku, sa izučavanjem bugarskog jezika, kao izbornog predmeta mater-nji jezik sa elementima nacionalne kulture sa dva časa nedeljno – podseća Katarina Simeonov.

Stalna nastojanje da se poboljša status i po-ložaj maternjeg, bugarskog jezika urodila su plodom. Zahvaljujući pozitivnom mišljenju Zavoda za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja i razumevanju Ministarstva prosvete, od 1. septembra 2018. godine uveden je model dvojezične nastave, kažu u ovoj školi. Danas OŠ „Hristo Botev“ ima 447 učenika, raspoređenih u 27 odeljenja, od kojih su tri izdvojena u seli-ma Željuša, Trnski Odorovci i Dragovita.

– Na osnovu izjašnjavanja roditelja, po dva odeljenja u prvom i petom razredu u centralnoj školi su dvojezična, kao i po jedno odeljenje u dru-gom, trećem, šestom i sedmom razredu. Dvojezič-na su i odeljenja prvog razreda u Željuši i kombi-novano odeljenje u selu Trnski Odorovci. Ukup-no 142 učenika obrazuje se po ovom modelu.

Škola ima dobre prostorne i didaktičke uslo-ve za rad, a nastavni kadar osposobljen je za iz-vođenje nastave na oba jezika i stalno se struč-no usavršava u sferi opštih pitanja i metodike nastave. Očekujemo seminar u organizaciji Mi-nistarstva prosvete o temi povećanja jezičkih kompetencija za nastavu na maternjem jeziku – kaže naša sagovornica.

Trećina od 27 odeljenja dvojezična: OŠ „Hristo Botev“

Problema ima u snabdevanju udžbenika, jer je reč o niskotiražnim izdanjima pa povremeno izdavači nisu u mogućnosti da pokriju potrebe svih učenika za udžbenicima iz bugarskog jezika i na bugarskom jeziku: – Teškoće prevazilazimo kroz projekte. Škola nekoliko godina realizuje projekte iz programa „Rodni ezik i kultura zad granica“ Ministarstva obrazovanja i nauke Bu-garske, kroz koji obezbeđujemo dodatne časove jezika za učenike koji to žele literaturu i eduka-tivne softvere, pristupe elektronskim platforma-ma za učenje, ali i nošnje i etno košulje, koje do-prinose lepoti naših vannastavnih aktivnosti.

GIMNAZIJA SA TRADICIJOM

Gimnazija „Sveti Kirilo i Metodije“ u Dimi-trovgradu, ranije Caribrodu, radi od 1891. go-dine. Kroz njenu dugu istoriju, menjali su se nazivi škole, kao i profili za koje je škola obuča-vala učenike, a rešenjem Ministarstva prosvete Srbije od 9. maja 1994. godine škola je verifi-kovana za područje rada Gimnazija – opšti smer od prvog do četvrtog razreda.

Rešenjem Ministarstva prosvete i sporta Sr-bije od juna 2006. godine u ovoj srednjoj školi je verifikovano novo područje rada: trgovina, ugostiteljstvo i turizam sa profilom turistički tehničar od prvog do četvrtog razreda.

– Od 2009. godine, u školi je počela da se izvo-di i nastava na jeziku nacionalne manjine, odno-sno bugarskom jeziku. Formirana su odeljenja smera gimnazija opšti tip i turističko-hotelijski tehničar sa obrazovanjem na bugarskom je-ziku. U novoj školskoj 2020/2021. godini, upisa-no je 230 učenika, raspoređenih u 15 odeljenja. Od toga, osam odeljenja su sa nastavom na bu-garskom jeziku (po četiri gimnazijska i turistič-ko-hotelijska smer), dok je sedam sa nasta-vom na srpskom jeziku (četiri gimnazijska i tri smer turističko-hotelijski tehničar).

Nastavu na bugarskom jeziku pohađa 109 učenika, dok 121 pohađa nastavu na srpskom jeziku.

– Bugarski jezik je obavezan u svim odeljenji-ma i ocena iz tog predmeta ulazi u prosek – kaže za Danas direktor Gimnazije Bratislav Stamenov.

Kako dodaje ova škola svoju delatnost škola obavlja u Dimitrovgradu i nema izdvojeno odeljenje.

– Svi nastavnici su obučeni za izvođenje na-stave na oba jezika i poseduju adekvatne serti-fikate. Što se tiče udžbenika, školska biblioteka raspolaže sa određenim brojem na jeziku naci-onalne manjine, koje je odobrilo Ministarstvo

prosvete da mogu da se koriste u nastavi. To su uglavnom udžbenici iz opšteobrazovnih pred-meta, kao što su fizika, hemija, biologija, isto-rija, geografija, a ima i deo udžbenika za profil turističko-hotelijski tehničar.

U toku je prevođenje i štampanje ostalih udžbenika, koji su po programu srednjih škola u Republici Srbiji, s tim što je materijal isti, sa-mo preveden na bugarski jezik. S obzirom da je najveći broj učenika iz bugarske nacionalne manjine i da svoje dalje školovanje nastavljaju na visokoškolskim ustanovama u susednoj Bu-garskoj, svakako da nastava na jeziku nacional-ne manjine ima ogroman značaj za uspešan produžetak školovanja.

Zoran Panić

Fotografije: Arhiva Osnovne škole i Gimnazije u Dimitrovgradu

Napomena

Tekstovi su deo projekta „Obrazovanje na maternjem jeziku – jednaka šansa za sve“, koji se sufinansira sredstvima iz budžeta Republike Srbije – Ministarstvo za kulturu i informisanje. Stavovi izneti u sadržajima ne odražavaju nužno stavove organa koji je odobrio sredstva.

Ministarstvo prosvete Bugarske delegiralo pomoćnicu: Gimnazija „Sveti Kirilo i Metodije“